

Павлова Тетяна Сергіївна,

науковий співробітник
відділу початкової освіти ім. О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК «УМІННЯ ВЧИТИСЯ»

Здоров'яформувальна функція шкільної освіти закріплена на законодавчому рівні. У Державному стандарті початкової загальної освіти, Типових навчальних програмах, де визначено необхідність формування в учнів ключових компетентностей; наголошено на пріоритетній ролі розвивальних цілей школи, формування загальнонавчальних умінь і навичок молодших школярів.

Українські дослідники на основі вивчення зарубіжного досвіду і сучасних потреб розвитку української школи визначили таку сукупність ключових компетентностей: уміння вчитися (навчальна); громадянську, загальнокультурну, інформаційно-комунікативну, здоров'язбережувальну, соціальну та ін¹.

У програмах початкової освіти з 1986 року було запроваджено міжпредметну програму формування загальнонавчальних умінь і навичок авторства О.Я. Савченко, яка охоплює чотири групи вмінь: організаційні, загальномовленнєві, загальнопізнавальні, контрольні-оцінні.

Дослідники визначають ключові компетентності як багатофункціональні, міжпредметні, що передбачають інтелектуальний розвиток особистості, спираються на різні пізнавальні процеси [1].

Ключову компетентність «уміння вчитися» О.Я. Савченко визначає «як складне інтегроване утворення, сутність і структура якого зумовлені метою його формування в контексті ідей компетентнісної освіти»².

У дисертаційних дослідженнях, виконаних під керівництвом О.Я. Савченко (Н. Захарова, Н. Коваль, Т. Байбара) проведено глибокий аналіз перебігу формувального процесу щодо вміння вчитися. Так, з'ясувалось, що названі вміння в молодшому шкільному віці розвиваються нерівномірно на різних

1 Закон України про освіту, Київ, 2017. – С. 16.

2 Ж. Рідна школа, № 8–9 (980–981) серпень-вересень 2011, Олександра Савченко. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти, С. 7.

етапах навчання в межах різних предметів. Учні 1–2 класів успішніше здійснюють як аналіз, так і синтез при безпосередньому сприйманні предметів і практичних діях з ними. Водночас синтез, як показують дослідження, навіть для учнів 3–4 класів характеризується ще незначним обсягом. Інші вміння теж потребують удосконалення операційних складників, своєрідних «вихідних клітинок», вміння.

Компонентами ключової компетентності «уміння вчитися» (схема 1) О.Я. Савченко визначає такі:

Схема 1. Компоненти ключової компетентності «уміння вчитися»

Уміння всебічно розглядати предмет характеризується рухом по висхідній, під час якого відбувається аналітико-синтетична діяльність мислення учнів, поступово ускладнюючись та вдосконалюючись. В умовах існуючої практики більшість учнів навіть у третіх класах не володіє цим умінням достатньою мірою.

Загальнонавчальні уміння О.Я. Савченко вважає міжпредметними, оскільки в різних предметах вони мають ідентичну психологічну структуру. Рівень узагальнення, широта перенесення, а, отже, дієвість залежить від ефективності їх цілеспрямованого формування на взаємоузгодженій міжпредметній основі.

Дослідники характеризують здоров'язбережувальну компетентність у діяльнісній формі представлення, що дає змогу оперувати нею, використовувати як структурну основу для проектування змісту освіти [2].

Здоров'я учня вчена О.Я. Савченко розглядає в інтегративному вимірі і характеризує в духовному, психічному і фізичному аспектах щодо розвитку учня як суб'єкта пізнання і навчальної взаємодії.

На підставі аналізу опрацьованої літератури, даних констатувального й формуального експериментів визначено сутність поняття «здоров'язбережувальна компетентність» як особистісне утворення, яке ґрунтується на знаннях, уміннях, навичках, цінностях, ставлення до власного здоров'я, здорового і безпечного способу життя³.

Спираючись на зазначене, з урахуванням передбаченого програмою змісту конкретних життєвих ситуацій, в яких перебуває молодший школяр, виділено такі складові здоров'язбережувальної компетентності:

- знання про здоров'я; його зміст; здоровий і безпечний спосіб життя;
- способи навчально-пізнавальної діяльності у формуванні розумових і практичних умінь і навичок у сфері здоров'я;
- досвід здоров'язбережувальної поведінки: уміння застосовувати набуті знання, уміння й навички у навчальних і життєвих ситуаціях;
- емоційно-ціннісне ставлення до власного здоров'я, здоров'я інших, до необхідності дотримуватись здорового способу життя і безпечної поведінки.

Одержана експериментальна база даних дозволяє визначити стратегію формуального впливу, яка передбачає спеціальне конструювання системи пізнавальних завдань, побудованої з урахуванням операційних міжпредметних зв'язків.

3 Коваль Н.С. Структура і зміст здоров'язбережувальної компетентності. С. 67.

Використані джерела

---

1. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ.навч.закл. К., 2013. 221 с.
2. Бібік Н.М., Вашуленко М.С., Мартиненко В.О. та інші. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія. К., 2014. 346 с.
3. Закон України про освіту, Київ, 2017. С. 16.
4. Савченко О. Ключові компетентності — інноваційний результат шкільної освіти. Рідна школа. 2011. № 8–9. С. 4–8.
5. Савченко О.Я. Система міжпредметних завдань на уроках з літературного читання: методичний посібник. Київ, 2020. 104 с.

Петрук Оксана Миколаївна,

провідний науковий співробітник

відділу початкової освіти

імені О.Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України

ПОТЕНЦІАЛ ПІДРУЧНИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ В УЧНІВ КОМПОНЕНТІВ УМІННЯ ВЧИТИСЯ ЯК КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Зміна підходів до навчання обумовила трансформацію поглядів на такий феномен як вміння вчитися. Упровадження компетентнісного підходу означає переорієнтацію освіти з процесу на результат у діяльній вимірі, формування й розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях, оволодіння навчальними досягненнями на такому рівні, який дає змогу навчатися далі. За цих умов вміння вчитися розглядається як ключова компетентність, що є інструментом «для успішної навчальної діяльності, самонавчання, саморозвитку людини впродовж життя» [6, с. 4].

О.Я. Савченко розглядає вміння вчитися як цілісне індивідуальне утворення, яке має кілька складових, що співвідносяться зі структурою навчальної діяльності. У розвиненому вигляді воно, на думку вченої, охоплює структуровані знання про способи діяльності, досвід їх застосування, надбання особистого пізнавального досвіду, ціннісне ставлення до самостійного учіння [6, с. 5].